

Žužana Gaze

I DANAS

Porodična stabla su za većinu ljudi veoma interesantna tema, ali je bar jednako privlačno baciti pogled i na različite jezičke porodice.

Na putu do hotela pitala sam jednog poznatog mađarskog autora, nazovimo ga Edvard ili Petar Pavle, kako je trenutno naša zajednička poznanica. S njom sam prilikom poslednjeg susreta razgovarala o jednoj staroj knjizi koju smo svojevremeno u osnovnoj školi istovremeno čitale i koja nas je još zanimala. Sećam se poglavlja u kome se govori-lo o posebnim stranim jezicima, te o neobičnim oblicima izražavanja, kao na primer *kroz mene se govori* umesto *ja govorim* ili *kroz mene se peva* umesto *ja pevam*. Kad sam to rekla Petru Pavlu, odgovorio je smesta i smejući se da je to što se u toj knjizi iznosi zapravo socijalistička tvrdnja. Ubrzo nakon toga sam spomenula zajedničko poreklo ugro-finskih jezika. O tome ne bi znao ništa da kaže, rekao je. Pre će biti da mađarski jezik sadrži elemente nemačkog, turskog ili srpskog jezika.

Svojevremeno je i ovde poznati Đerđ Konrad skoro doslovno tako govorio o svom maternjem jeziku i odlučno odbacivao bilo kakve sličnosti sa finskim. Konrad je važio za politički osvešćenog autora, zbog čega me je njegov tadašnji stav još više začudio.

Iritirajuće je kad jedan pisac ne ume ili ne želi da uvidi razliku između pozajmljenica, koje su se doselile iz jedne obližnje ili pak neke ugledne zemlje, i osnovne strukture jezika. I kad ignoriše elementarne, prepoznatljivo zajedničke, očigledno prastare reči, pa to neznanje, tu tupost, čak hoće da predstavi kao prosvেćen stav, kao distancu od bivše diktature ili šta već, e tad mi je teško da nastavim da slušam, jer od toga mi u najmanju ruku zazvoni u ušima. S političkim distanciranjem to nema apsolutno nikakve veze. Ne mislim da je Petar Pavle, ili bilo ko drugi, hteo da tvrdi kako jezici sami i bez ikakve veze sa drugim jezicima padaju s neba, a kasnije se pune pojedinačnim rečima usvojenim iz susednih zemalja. Petar Pavle se smejućio iz tvrdoglavosti. Nosio je šal oko vrata i govorio u njega.

Svakako je Sovjetski Savez godinama preneglašavao povezanost savezničkih zemalja, i to ponavljam da ne bih Petra Pavla i nekada dobro poznatog Đerđa Konrada osorno priterala uza zid. Svakako je Sovjetski Savez nekada preneglašavao povezanost savezničkih zemalja, ali su upravo etimolozi imali svu slobodu. Uživala sam da pomno iščitavam ranije veoma cenjenog lingvistu ugro-finskih jezika Gezu Barcija i pritom mnogo naučila. Njega su znali i znaju ga autori koji su studirali, a možda čak i oni koji nisu, ali ga gledaju s visine i smeju se u svoje šalove. Sebe vide kao prosvеćene protivnike prošlog režima ili ko zna kog režima, ponosni su na svoj stav, i dalje bacaju jezike u vodu, bacaju čitave jezike u vodu kako ne bi pripadali nekom od bivših saveznika. Neki ljudi to rade i dan--danas. Tačno znaju s kim ne žele da imaju ikakve veze. (Kod stavova koje iznose, svakako imaju u vidu i svoje prednosti.) Začau se u sopstvenim glavama, pojedini delovi mozga su u čaurama, a nedokučivo je u kom će se pravcu razviti to larvalno stanje.

To ispredanje bi jednog dana moglo potpuno usahnuti. A najzad je to priželjkivano stanje larve jedna paralela s nesrećnom Alchajmerovom bolešću.

Treba da dodam da je prednost (privilegija, kaže se danas) poznavati jedan ugrofinski jezik i kroz njega sagledati potpuno različite evropske idiome u njihovom kontekstu. Sličnosti između slovenskih, germanskih, romanskih jezika ili grčkog jezika su impresivne, ali da se svi mogući jezici ne moraju graditi na istom principu jasno je uočljivo na primer kod strukture mađarskog. Kažem samo na primer, zato što oni koji znaju turski, baskijski ili arapski jezik (ovde bi mogao da sledi dugačak spisak) takođe imaju tu privilegiju da sagledaju jezičke porodice u Evropi.

Nastavak sledi, naravno pod motom – šal.

11. novembar 2024.

(S nemačkog prevela Verica Tričković)